

ՍՈՒՐՔ ՅԱԿՈՐ ԱՊՈՍՏՈՂԱՆԻՍ ՄԱՅՐ ԵՆՆԵՑԻ

ԲԱՐԵԿԵՆՈՒԱՆ ՎԱՐԱԳԱՅ ԽԱՁԻ ՊԱՀՈՅ

24 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2017

Կիրակնօրեայ Ընթերցումներ	Էջ 1
«Ուխտին Տապանակը» (38)	Էջ 2
Ծանուցումներ	Էջ 4

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ ԵՍԱՅԻ ՄԱՐԳԱՐԷԻ ԳՐԲԷՆ (14.3-17)

Այն օրը Տէրը վերջ պիտի դնէ քու ցաւերուդ, նեղութիւններուդ եւ գերութեան անտանելի ծառայութեանդ, եւ պիտի հանգստացնէ քեզ: Այն օրը հետեւեալ ողբանման առակը պիտի կարդաս Բաբելոնի թագաւորին վրայ, ըսելով.–

«Ինչպէ՞ս կորսուեցաւ բռնաւորը, ինչպէ՞ս կորսուեցաւ աշխարհը ցնցողը: Ահաւասիկ Տէրը խորտակեց մեղաւորներուն լուծը, լուծը իշխաններուն, եւ անխնայ եղաւ անոր հանդէպ՝ որ կատաղի մոլեգնութեամբ եւ անտանելի տանջանքներով ազգերը կը կոտորէր: Ամբողջ աշխարհը խաղաղեցաւ եւ հանգստացաւ. մարդիկ ուրախութեամբ կ'աղաղակեն: Լիբանանի եղեւիններն ու մայրիներն ալ կը ցնծան եւ կ'ըսեն. “Այն օրէն որ դուն կորսուեցար՝ ո՞նէ փայտահատ չեկաւ մեզ կտրելու”: Դժոխքն իսկ տակնուվրայ եղաւ, երբ դուն հոն իջար. միանգամայն ելան կանգնեցան աշխարհակալ բոլոր հսկաները, որոնք ազգերու թագաւորները իրենց աթոռներէն վար ձգած էին: Բոլորը միասին ըսին քեզի. “Դո՛ւն ալ մեզի պէս բռնուեցար եւ մեր վիճակին ինկար: Քո՛ւ ալ փառքդ գերեզման իջաւ եւ ուրախութիւնդ թաղուեցաւ: Այսուհետեւ ցեցերը քեզի ներքնակ պիտի ըլլան, իսկ որդերը՝ վերմակ”:

Ինչպէ՞ս ինկար երկինքէն, ո՞վ Արուսեակ, որ առաւօտուն կը ծագէիր. ինչպէ՞ս գետինին հաւասարեցար, դուն՝ որ բոլոր ազգերը ոտքի տակ

առած էիր: Մտքդ կ'ըսէիր. “երկինք պիտի ելլեմ. բոլոր աստղերէն վեր պիտի հաստատեմ աթոռս, պիտի նստիմ հիւսիսի այն բարձր լեռան վրայ որ աստուածներու ժողովատեղին է. ամպերէն աւելի վեր պիտի բարձրանամ եւ Բարձրեալին պիտի նմանիմ”: Բայց ահա դժոխք իջար, երկրի ընդերքը: Քեզ տեսողները պիտի զարմանան եւ ըսեն. “Սա՞ է այն մարդը որ աշխարհը կը դողացնէր եւ թագաւորները կը տապալէր. ան՝ որ ամբողջ աշխարհը աւերակի կը վերածէր, քաղաքները կը քանդէր եւ իր գերիները բնաւ իրենց տունները չէր դարձներ”»:

ՊՕՂՈՍ ԱՌԱՔԵԱԼԻ ԿՈՐՆԹԱՅԻՆԵՐՈՒՆ ԳՐԱԾ ԵՐԿՐՈՐԻ ՆԱՄԱԿԷՆ (10.18-11.10)

Իսկական ընտրուածը ան չէ՝ որ ինքզինք կը գովէ, այլ ան՝ որ Տիրոջ կողմէ կը գովուի: Սակայն, յուսամ քիչ մը ներողամիտ կ'ըլլաք եթէ անմտօրէն ես ալ պարծենամ, ըրածներս յիշեցնելով ձեզի: Իսկ դուք համբերութեամբ լսեցէք:

Ես ձեզի հանդէպ Աստուծոյ նախանձախնդրութեամբ լեցուած՝ կ'ողբեմ, որ միայն Քրիստոսը սիրէք, ինչպէս մաքուր կոյս մը որ իր սէրը կը վերապահէ անոր՝ որ իր ամուսինը պիտի ըլլայ: Բայց կը վախնամ որ ձեր միտքը ապականի եւ հեռանաք Քրիստոսի հանդէպ ամբողջական եւ մաքուր նուիրումէն, ճիշդ ինչպէս Եւան խաբուեցաւ օձին խորամանկ սուտերէն: Կը վախնամ որ նոյնքան դիւրութեամբ ընդունիք ո՞նէ մէկը որ մեր քարոզածէն տարբեր փրկիչ մը, ձեր ստացած Հոգիէն տարբեր Հոգի մը, կամ ձեր ընդունած Աւետարանէն տարբեր աւետարան մը կը քարոզէ ձեզի:

Չեմ գիտեր թէ ես ձեր այդ նշանաւոր “առաքեալ”ներէն բանով մը ետ կը մնա՞մ: Թէպէտ ճարտար խօսող մը չեմ, բայց խօսածս գիտեմ: Եւ կարծեմ ատիկա ապացուցանեցի ձեզի

ամէն ինչով: Արդեօք սխալ ըրի որ Աստուծոյ Աւետարանը ձրիօրէն քարոզեցի ձեզի եւ ինքզինքս խոնարհեցուցի՝ ձեզ բարձրացնելու համար: Ձեռով մը միւս եկեղեցիները կողոպտեցի, ապրուստս անոնցմէ առնելով, որպէսզի ձեզի ծառայեմ ձրիօրէն: Ձեր քով եղած ատենս նոյնիսկ երբ կարիքի մէջ եղայ՝ ձեզմէ ոեւէ մէկուն բեռ չեղայ. Մակեդոնիայէն եկած եղբայրները հոգացին պէտքերս: Եւ ինչպէս անցեալին զգուշացայ, ասկէ վերջ եւս ամէն կերպով պիտի զգուշանամ ձեզի բեռ ըլլալէ: Բայց Քրիստոսի ճշմարտութեամբը, որ իմ ներսիդիս է, կ'ըսեմ՝ թէ այս բաներով պիտի պարծենամ ամբողջ Աքայիայի մէջ, բոլորին պատմելով:

ՅԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԱԻԵՏԱՐԱՆԷՆ ԸՍՏ ՄԱՐԿՈՍԻ

(10.1-12)

Յիսուս Կափառնայումէն Հրէաստանի կողմերը եկաւ՝ Յորդանան գետին միւս կողմէն անցնելով: Դարձեալ խուռն բազմութիւն մը իր շուրջը հաւաքուեցաւ, եւ Յիսուս սկսաւ անոնց ուսուցանել իր սովորութեան համաձայն:

Փարիսեցիները զինք փորձելու նպատակով մօտեցան իրեն եւ հարցուցին. «Ոեւէ մէկը իրաւունք ունի՞ իր կիներ արձակելու»: Յիսուս պատասխանեց. «Մովսէս ձեզի ի՞նչ պատուիրեց»: Անոնք ըսին. «Մովսէս արտօնեց բաժանման թուղթ տալ կնոջ եւ արձակել զայն»: Յիսուս ըսաւ. «Մովսէս ձեր անհանդուրժող նկարագրին պատճառով այդ օրէնքը սահմանեց ձեզի: Մինչդեռ սկիզբէն, ստեղծագործութեան ժամանակ, Աստուած արու եւ էգ ստեղծեց մարդիկը եւ ըսաւ. “Այս պատճառով այրը պիտի ձգէ իր հայրն ու մայրը եւ իր կնոջ միացայ, եւ երկուքը մէկ մարմին պիտի ըլլան”: Հետեւաբար այլեւս երկու չեն, այլ մէկ մարմին: Ուստի ոեւէ մէկը թող չբաժնէ անոնք որ Աստուած միացուց»:

Երբ տուն դարձան, աշակերտները նոյն նիւթին մասին դարձեալ հարցուցին: Յիսուս անոնց պատասխանեց. «Եթէ այրը արձակէ իր կինը եւ ուրիշ մը առնէ՝ շնութիւն ըրած կ'ըլլայ անոր դէմ: Նոյնպէս ալ, կիներ եթէ ձգէ իր ամուսինը եւ ուրիշ մը առնէ՝ շնութիւն ըրած կ'ըլլայ»:

«ՈՒԽՏԻՆ ՏԱՊԱՆԱԿԸ»

ԿՐԻՍՏՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ՄԻՍԷ ԱՆԹՈԼԻԱՍ
ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՌՆԻԿ Ա. Ք. Գ.

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԱՂԵՏԸ

3. Ե

Կուսակալը՝ ձէվատ պէյ պաշտօնանկ կ'ըլլար⁵⁴¹, եւ իր տեղը կը նշանակուէր Մուսթաֆա Զիհնի փաշա:

Ժամանակ օրաթերթը այս նշանակման կապակցութեամբ իր վերապահութիւնը արտայայտած է, ըսելով. «Ատանային Կուսակալ անուանուել է Քէրպէլայի նախորդ կառավարիչ՝ Մուսթաֆա Զիհնի փաշա: Զիհնի փաշան թէեւ մօտիկ ճանչնալու առիթը չենք ունեցած, բայց տրամաբանօրէն դատելով՝ կ'ըսենք որ այսչափ խռոված ու բորբոքած նահանգ մը ուղղութեան բերելու գործը Քէրպէլայի մը կառավարիչին յանձնելը՝ բնաւ ապահովութիւն չի ներշնչեր անդորրութեան վերահաստատումին (...) Քէրպէլայի Միւթէսարըֆը Ատանայի Կուսակալ կարգելը՝ պարզապէս Ատանայի նահանգը բախտին եւ դիպուածին ձգել՝ ըսել է»⁵⁴²:

Թէեւ Զիհնի փաշայի նշանակման պիտի հետեւէր Ատանայի ջարդին երկրորդ եւ ամենակործան հարուածը, սակայն մինչ ձէվատ պէյ պիտի դատապարտուէր⁵⁴³, Զիհնի փաշա դատապարտութիւն պիտի չտեսնէր: Ամբողջ աղէտին պատասխանատուութիւնը զինք կանխողին եւ անոր դաւակիցներուն միայն պիտի վերագրուէր, կամ անոնց վրայ պիտի պահուէր⁵⁴⁴:

Նոյն ատեն երբ կոտորածները օրեր կը փո-

խէին այլ տեղերու մէջ, եւ շարք մը տեղերու մէջ ալ ձգուէին յետագայ ամիսներուն վրայ, Ատանա քաղաքի «երկրորդ ջարդ»ը սկսաւ 12/25 Ապրիլին, երբ «Ազատութեան բանակ» զինուորները ժամանած էին նահանգ⁵⁴⁵: «Երկրորդ ջարդ»ը տեւեց մինչեւ 14/27 Ապրիլ:

Սկսած օրը, քաղաքին մէջ յանկարծ «վայրկեանէ վայրկեան իրարանցում»ը բազմապատկուած էր եւ սարսափը ընդարձակուած⁵⁴⁶: Ամենուր՝ ընդգէմ կեանքներուն սպառնական բարկաճայթ գոռում-գոչումներ, որոնք անոնց մահ կը ցանկային, ապա՝ բրտութեան պատրուակներ հնարելու ճիգեր:

Առաջին ջարդին վերաբերող իր տեղեկագրին մէջ, Ճէվատ պէյ անոր մեկնակէտին յիշած է հոմանունի մը պատճառով ոմն Յովհաննէսի ձեռամբ վիրաւորուիլը էսֆենտիար եւ Բահիմ անունով իսլամներու⁵⁴⁷: Թերզեան երկրորդ ջարդին պատրուակը եւ հետեւած բրտութիւնը ցոյց տուած է սա նկարագրութեան մէջ. իբրեւ թէ 12 տարեկան հայ պատանի մը Եադ-Ճամին կրակի տալ էր ուզած, սակայն չյաջողելով՝ փախուստի դիմած էր: 50 փաթթոցաւոր սօֆթաներ անոր հետեւէն ինկած էին, պոռալով՝ «Տութո՛ւն, տութո՛ւն, կեանքըն օղլու Եադ Ճամիսինէ աթէշ վէրիոր իտի»: Պատանին հալածողները իրենց գէնքերով կրակ էին բացած: Նոյն ատեն, անդին՝ հեռուն խռնուած ամբոխէն տարրեր՝ ճաշի նստած նորեկ զինուորներուն վրայ կրակ էին բացած, եւ արագօրէն փախուստ ձեւացնելով անոնց մօտ վազած, իբր թէ լուր տալու՝ որ հայ ֆէտայիներ թուրք թաղերու վրայ յարձակած են, իսլամներ կը ջարդուէին եւ զինուորները պէտք է աճապարէին օգնութեան հասնելու: Եւ ահա սօֆթաներու վազվզուքին յաջորդած էր արշաւը բանակայիններու, որոնք ամէն կողմ կրակ թափած էին⁵⁴⁸:

Վկան գրած է. «Ողբ, կոծ, վայնասուն, օգնութեան աղաղակներուն՝ հրագէշներու ձայները, հրդեհներու ճարճատիւնները իրարու խառնուած՝ առաջին աղէտէն հազարապատիկ աւելի աստիճան սոսկալի ահ ու դողի մատնեցին զմեզ: Առաջինին, գոնէ մէյ մէկ գէնք ունէինք եւ անոնց կը վստահէինք, սակայն հիմա ամէն բանէ զրկուած, առանց ամենափոքր ընդդիմութեան մը, պիտի ջարդուէինք կամ այրուէինք անվրէպ...»⁵⁴⁹:

Ամերիկացի միսիոնար մը աղէտին ահաւորութիւնը արձանագրելով, ըսած է. «Անկարելի

էր փողոցներուն մէջէն քալել՝ առանց դիակի մը վրայ կոխելու: Շուները խրախճանք կը կատարէին դիակներու վրայ: Յօշոտումները սարսափելիօրէն աննկարագրելի էին... ջարդը ընդհանուր էր⁵⁵⁰:

Երեք օրերու վրայ «մահու եւ կենաց մէջ» պիտի օրօրուէր Ատանայի կեանքը բնակչութիւնը: Թերզեան իր պատառոտեալ յիշատակները աւարտած է այսպէս. «Տիւրք օրեր եւ սարսաղագրեցիկ ժամեր, որոնց մոռացումը անկարելի է եւ անշուշտ մեր թոռներն ու թոռնորդներն անգամ պիտի յիշեն եւ յիշուին մեր քաջած այն սոսկալի տառապանքները: Կիլիկիոյ խորխտ ու պերճաշուք քաղաքը՝ Ատանան, որ երբեք չէր հաճած ողորմութիւն խնդրելու եւ նպաստ մոլերալու, ահռելի աղէտէն ետքը ստիպուեցաւ ձեռք բանալ հանրութեան եւ նպաստ խնդրել, ողորմութիւն հայցել»⁵⁵¹:

Ջարդեր եւ աւերումներ համաժամանակ գործադրուեցան Ատանայի նահանգին այլ քաղաքներուն, գիւղաքաղաքներու եւ գիւղերու մէջ: Ատանայի նահանգին մէջ զոհերուն թիւը՝ 21,330⁵⁵²:

Սիսի, Հաճընի, Մարաշի, Չորք-Մարգպանի եւ Զէյթունի մասի⁵⁵³:

Սիսը, Հաճընը, եւ Չորք-Մարգպանը ինքնապաշտպանութեան դիմեցին: Վերջինին պայքարը ամենէն երկարը տեւեց: Հաճընը թէ՛ ինքնապաշտպանութեան իր պայքարին եւ թէ՛ Ատանայի շրջակայ գիւղերուն պաշտպանութեան համար 3000 քաջեր զոհ տուաւ, եւ խորտակուեցաւ⁵⁵³:

Մարաշ քաղաքը իր «թուրք եւ հայ երեւելիներու համերաշխութեան շնորհիւ» ազատեցաւ աղէտէն, բայց գաւառին գիւղերէն ոմանք «ենթարկուեցան Ատանայի նահանգին մէջ տիրող խռովութեան ազդեցութեան»⁵⁵⁴: Քաղաքին եւ գիւղերուն անձի կորուստ 783 եղած է⁵⁵⁵:

Ոճրային ձեռքերը Զէյթունին չմօտեցան, սակայն պիտի չուշանար անոր գլխուն վրայ դաւի մը սարքումը:

Հալէպը, որ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան հովանիին ներքեւ նահանգ էր, իր կարգին ջարդեր եւ աւերումներ տեսաւ: Հոն 368 անձեր կորուորուած են⁵⁵⁶:

Ատանայի եւ Հալէպի նահանգներուն «արկածեալ վայրեր»էն անցնելով, ականատես մը սոսկումով յիշած է. «անվերջ աւերակներ,

մարդախոշոր խուժանի մը վայրագ արարքներուն ահռելի հետքերը... մօտէն տեսայ ժահն ու աւերը, սուգն ու թախիծը, մոխրացած տուններն ու չորացած կմախքը»⁵⁵⁷:

Սահակ Կաթողիկոս, երբ պիտի կարենար շրջիլ, եւ «իւր ճամբուն երկայնքը արցունքէ պղտորած աչքերովը» տեսնէր, համբեր «իւր հօտին քանիններու դիակները, դաշտերուն մէջ ինկած, անգղներէ ու գայլերէ յօշոտուած՝ պիտի աղաղակէր՝ «Եթէ իմ Աստուծա այս անօրէններուն, այս գաղաններուն ալ Աստուծոն է, ես Աստուծոյ չեմ հաւատար, ես Աստուծոյ չեմ հաւատար...»⁵⁵⁸:

(Շարունակելի 38)

ԱՂԲԻԻՐՆԵՐ ԵՒ ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

541.- Ատանայի Կառավարիչը եւ Մերսինի Կառավարիչը Պաշտօնանկ, Ժկ, 7-20 Ապրիլ 1909, էջ 1:

542.- Ատանայի Նոր Կուսակալը, Ժկ, 10-23 Ապրիլ, 1909, էջ 2:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԱՏԵԱՆ

ԶԵՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈ

ԱՆԽՕՐՕՔ ԿԱՏԱՐԵՅԷ ԿԱՊՈՒԵԼՈՎ

ԵԿԵՂԵՅՈՅ ԴԻԲԱՆԱՏՈՒՆ:

ՀԻԲԱՆՈՒՆԵՐՈՒՆ ԱՅԵԼՈՒԹԻՒՆ

Բարեհաճեցէք հեռաձայնել

Արժ. Տ. Գառնիկ

Աւ. Քինյ. Գոյունեանի.

514 909 5203 թիւին:

ՏՆՕՐՀՆԷՔ

Տնօրհնէք փափաքող

ընտանիքները,

թող բարեհաճին դիմել

Տ. Գառնիկ Աւ. Քինյ. Գոյունեանի,

հեռաձայնելով

514 909 5203 թիւին:

ԱՅԵԼԵՅԷ՛Ք ԵԿԵՂԵՅՈՅՈՅ ԴԻԲԱՆԱՏԵՐԻ ԷԶԸ

ԵՒ ԶԵՐ ՀԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ յԱՅՏԵՅԷ (like).

www.facebook.com/SourpHagopChurchMontreal

ԱՅԵԼԵՅԷ՛Ք ԱՂԵՒ

Ս. ՅԱԿՈԲ ԱՌԱՋԱՆՈՐԱՆՈՍ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՅՈՅ ԿԱՔԷԶՈ՛Ն

www.sourphagop.net

543.- Ատանայի Նախորդ Կուսակալը եւ Նախորդ Զինուորական Հրամանատարը Դատապարտուած, 18-31 Օգոստոս 1909, էջ 2:

544.- Ամբրիկացի միսիոնար մը գրած է. «մեր աչքերով տեսանք Վալիի յանցաւոր մեղսակցութիւնը այս ջարդի դաւադրութեան մէջ», ԹԿԱ, էջ 134: Քանի մը ամիս վերջ, հայոց արդարութեան սպասումին ի պատասխան՝ Նախարարներու Խորհուրդը պիտի բաւարարուէր Կուսակալը «ետ կանչել»ով եւ անոր տեղ կարգելով ձեմալ պէյը, Հայկական Լուրեր, 14-27 Օգոստոս 1909, էջ 3:

545.- «Ազատութեան բանակ»ը այն էր, որ Մարտ 31-եան շարժումը ընկնեց, եւ կրկին հաստատեց Իրքիհատական իշխանութիւնը: 11/24 Ապրիլին, այս բանակէն 850 հոգի հոգ երեք վաշտ հասած էր Ատանա —

Ի՞նչ Կըսէ ձեմալ Պէյ, 12-25 Մայիս 1909, էջ 1:

546.- ԹԿԱ, էջ 98:

547.- Ի՞նչ Կըսէ ձեմալ Պէյ, 12-25 Մայիս 1909, էջ 1:

548.- ԹԿԱ, էջ 99-101: 99-րդ էջին ներքեւ կայ այս նօթը. «Եաղ ձամիսի կոչուած մզկիթը ամբողջութեամբ քարաշէն է եւ անկարելի է, որ այրի»:

549.- Ն, էջ 101:

550.- Ն, էջ 127:

551.- Ն, էջ 234:

552.- Ն, էջ 254:

553.- Ըստ Թերզեանի, Կիլիկիոյ ջարդին մէջ ամենէն աւելի վնասուողը եղաւ Հանրը: «Հանրնի երբեմնի շէն թաղերը եւ կորիւններու բոյները այսօր որբերով եւ այրի կիներով լեցուած են», գրած է ան — Ն, էջ 234:

554.- Ն, էջ 264:

555.- Ն, էջ 268:

556.- Ն, էջ 267:

557.- Խնդիր Սիմօնեան, Նօթեր Ատանայէ, Նախարան, Ազատամարտ, 22 Սեպտեմբեր 1909, էջ 1:

558.- Սուրէն Պարթեւեան, Կիլիկիոյ Արեւիքը, Կ. Պոլիս, 1909, էջ 169: Յետ այսու՝ ՊԿԱ: